

zna” ulogu “neupitnog moralnog kodeksa” i uputu na “obavezujuće modele akcije” – izvjesno je da je kosovski mit još uvijek prisutan u svakodnevi srpskog naroda. Njegova se snaga, snaga mita, ispoljava i koristi u različitim metamorfoziranim oblicima, skladno željama političke i crkvene elite. Iako

“zaboravljen” i “prekriven gustom tamom”, kosovski mit, folklorna priča i njeni junaci su sastavni dio svih se-gmenata i dimenzija srpskog društva i kao takav taj “lanac koji čine srpski junaci nadahnuti starim epskim uzorima, koji i sami postaju uzori svojim potomcima nije do danas prekinut”.

Edin Omerčić

Izgubljeno je samo ono čega smo se odrekli!

Ibrahim Hodžić, *Uvod u genealogiju i historiju familije*

Sarajevo, 2017, 420. str.

Naviknuta na široko prisutan diskurs u kojem se nacionalno u svijesti o sebi istura ispred općeg znanja o identitetu, čitalačka javnost će sigurno biti iznenađena jednom drugačijom knjiškom jedinicom udžbeničkog naslova: *Uvod u genealogiju i historiju familije: Kako napraviti porodično stablo*. Sam autor Ibrahim Hodžić jedan je od onih koji su, vođeni ličnom motivacijom i dijelom profesionalnim uklonom nauci, hrabro zakoračili u elaboraciju naučne metode u genealogiji, a posebno izradi porodičnog stabla. Uviđajući koliko je njemu bitno poznavanje historije njegove porodice i skupljajući podatke za to, profesor Hodžić se suočio sa nedostatkom onoga što obično i ne rade pojedinci nego institucije, a to su pri-

ručnici i standardi realizacije takvog projekta u našoj zemlji. Motiviran da svoja saznanja prenese na pravi način čitaocima, prof. Hodžić je krenuo u veliki poduhvat u kojem je uzora mogao tražiti uglavnom kod vanbalkanskih autora, u praksi zemalja koje već stoljećima prate historiju porodica i u dječlicima radova nekih domaćih autora. Pri svemu tome je naišao na niz problema, od terminologije koja nije bila poznata kod nas ili je poznata tek dijelom, preko poriva da takvu jednu tematiku – od priče o hromosomima do informacija o mjestu čuvanja izvora o porijeklu, rodoslovu i slično – predoči na način prijemčiv čitaocima različitog nivoa obrazovanja i kulture. Posebno težak stepenik pred autorima sličnih

djela jeste priroda trusnog bosanskog prostora u kojem je evidentan genealoški diskontinuitet. Sve to je ovu knjigu učinilo višeslojnom, prepoznatljivo kroz naizmjenično uvjerenje čitaoca da se radi o punom naučnom pristupu u nekim poglavljima, informativnom u drugim, edukativnom u trećim. Čitalac nerijetko kod nekih detalja pomisli prvo da su suvišni, a već u sljedećih nekoliko redova shvati koliko u cjelini sadržaja i autorovih namjera imaju smisla (npr. kontakt-adrese arhivskih i drugih ustanova u BiH koje posjeduju arhivsku građu bitnu za temu historije familija).

Pažljivo biran papir, korice, format i primjerene uvodne sentence i ilustracije dosljedno prate i zaokružuju sadržaj sa sljedećim poglavljima: 1. *Genealogija – prvi koraci u genealoškom istraživanju i kreiranju porodičnog stabla*, 2. *Institucionalni izvori podataka*, 3. *Različiti oblici predstavljanja genealogija*, 4. *Srodstvo i vrste srodstva*, 5. *Sistemi numerisanja*, 6. *Imena i prezimena*, 7. *Historijat genealogije*, 8. *Historija familije*, 9. *Svjetske abrahamske religije*, 10. *Uticaj historijskih okolnosti na rezultate genealoškog istraživanja*, 11. *Izrada porodičnog stabla pomoću genealoškog softvera*, 12. *Prilozi u vidu tabela simbola i skraćena, rječnika genealoških pojmova i dr.* Možda je upravo činjenica da je autor obrazovanjem vezan za prirodnomatematicke nauke doprinijela kvalitetu djela u smislu odsustva paradigme nacional-

nog naboja u fokusu na porijeklu porodice i svijesti o sebi. Kroz doneseni sadržaj čitalac na praktičan način shvata u kolikoj mjeri genealogija, ustvari, nadvisuje nacionalno i to prvenstveno realitetom svoje trajnosti. Pojednostavljeno rečeno, genealogija je trajna kategorija, dok ljudi po izboru ili silom prilika mogu mijenjati većinu svojih drugih generalija. Jedan od najljepših zaključaka autora Hodžića je da istraživanjem historije familija “raste vjerovatnoća da smo, teoretski, svi jedna familija. I da svi vodimo porijeklo – ili od kraljeva i vitezova, ili od prosjaka i hajduka. Svaka naša familija imala je i genije i otpadnike, i bogate i siromašne, i školovane i neobrazovane. Dakle, ne postoji stoprocentna čistota ni u jednoj familiji”.

S druge strane, porodice su mijenjale staništa iz različitih razloga, mijesale su se DNK i kad bi čovjek danas ocjenjivao i premjeravao naciju prema DNK, nacije bi nestalo. Upravo zato je genealogija trajnija kategorija, kategorija koja nadvisuje pojam nacije. To, međutim, ne znači suzbijanje svijesti o sebi kroz historiju, kako bi pomislili oni koji rade na porodičnim stablima samo iz pobude isticanja svojih vanrednosti. Naprotiv, samo svijest o sebi i svojoj porodici čovjeku otvara višestranu korisna polja rada u zajedničkom interesu i boljitku, a to je ideal čovjeka budućnosti. Pošto je traganje za vlastitim korijenima univerzalna potreba ljudske duše, zainteresiranima za vrste

izrade porodičnih stabala, objašnjenje prednosti korištenja određenih oblika u određenom području i razloga zbog kojih je sve to bitno postupne i detaljne upute pruža ovo djelo Ibrahima Hodžića. Kad je riječ o sferama koje se mogu obogatiti saznanjima iz genealogije, one su svakim danom brojnije. Nekad se isticalo uglavnom kako je genealogija korisna u medicini kroz utvrđivanje nasljednih bolesti, npr., a danas znamo da su genealoški podaci visokorangirane važnosti u demografiji (kroz podatke o natalitetu i mortalitetu, broj sklopljenih brakova, uzroke migracija...), u sociologiji, historiji, psihologiji, antropologiji i nizu drugih nauka.

Balkansko područje, koje je daleko iza drugih svjetskih zemalja u općim genealoškim istraživanjima, ustvari je pravi rudnik genealoških izvora. Autor Hodžić je za uzorak načina na koji genealogija kao pomoćna historijska disciplina može doprinijeti svijesti o sebi i svom porijeklu u pozitivnom smislu uzeo svoju porodicu Hodžić i time velikim dijelom lokalnu visočku zajednicu. No, sav sadržaj djela budi kod čitaoca niz asocijacija. Za historičara je možda dovoljno primjerena ona prema familijama kakve su Čengić i Karaman, npr. Njihovo porijeklo je potvrđeno azijsko, a široko su prisutne na Balkanu stoljećima. Možda je još egzotičnija priča o crnim afričkim robovima u Ulcinju, čiji se potomci još uvijek mogu sresti u tom gradu. Historija je zabilježila da je u vrijeme pri-

znanja Crne Gore Berlinskim kongresom 1878. godine u Ulcinju bilo 928 crnačkih kuća. Ti crnci, koji su stizali trgovačkim brodovima iz Afrike, ostali su tu i kroz različite periode izražavali drugačije svoje državljanstvo, svoj kolektivni identitet. Dakle, kolektivni identitet je ovdje neka vrsta vještačke konstrukcije zbog silnog miješanja rasa i nacija, dok ono prirodno u porodiци jesu geni.

Balkan je pun ovih priča. Pogledajmo jednu iz ugla geografije: u Bosni imamo skoro sve rijeke s ilirskim nazivima. Postavimo li realno pitanje gdje su nam danas Iliri, istraživanja će samo pokazati njihove tragove u narodima u koje su se pretopili. Kad za istaknute sarajevske srpske porodice navedemo Besaroviće, Jeftanoviće i sl., struka, potomstvo i zainteresirani amateri istraživači znaju da su to porodice, ustvari, cincarskog porijekla. Cincari su bili i Branislav Nušić, Koča Popović, puno njih. No, gdje su ti isti Cincari danas?

Osim ovih masovnih familijarnih linija, ogroman je niz pojedinačnih slučajeva poput osmanskih ili austro-ugarskih službenika koji su ostajali po bosanskom prostoru i ostavljali iza sebe niz potomaka. Ima i događaja koji su porodicama sjekli ili širili grane porodičnog stabla. Porodica visočkih Valjevaca, npr., čuva sjećanje na pretke koji su se prezivali Fevzibašići i koji su otišli na područje današnje Srbije iz straha od osвете zbog nekog ubistva,

a onda se sa progonom muslimanskog stanovništva jedan krak vratio u Visoko i ovdje su prozvani Valjevci zbog toga što su došli iz tog pravca, dok je drugi krak otišao prema Bijeljini.

Način kako se genealogija veže za sociološka istraživanja može se pratiti kroz primjer emigranata, iako je ta tematika tek načeta. Kad bošnjački muhadžiri stižu u Tursku, npr., oni tamo zatiču naviku ženidbi u bližem koljenu, što u Bosni nije bila praksa osim u ekscenim situacijama. Nauka mora postaviti pitanje zašto je to tako ako su ti isti muslimani iz Bosne primili islam upravo od Osmanlija? Odgovor leži u tome da je tradicija u kojoj su ti naši muhadžiri odrastali bila konglomerat različitih vjerovanja i praksi, koji se kod njih ugradio u doneseni islam i konzervirao se, pa Bošnjaci nikad nisu navikli na udaje za tetiće, daidžića i sl. U djelu Ibrahima Hodžića nalazimo i pojašnjenja

temelja ovim navikama, kakvi su propisi i praksa bili kod katoličkog, kod pravoslavnog i muslimanskog stanovništva u pogledu koljena u kojima su bile dopuštene ženidbe i udaje.

Ovo su samo detalji koji kod čovjeka bude potrebu praćenja svoje familije u cilju znanja o samom sebi, a sa djelom koje ovdje prikazujemo dobili smo multidisciplinarni uvod u načine kako to postići. Iako čovjek općenito nije jednako zainteresiran za svoje pretke u svim periodima života, najmanje u jednom će sigurno biti zaokupljen pitanjem svrhe svog postojanja kao generacije rođene nakon toliko njih ranije. Uzimajući u obzir ovo cjelokupno traganje za najboljim putem otkrivanja i čuvanja lanca predaka, možemo prepoznati – parafrazirajući G. B. Shawa – autorov *intencio principalis*: “Ja nisam učitelj, već samo saputnik kojeg si upitao za put. Pokazao sam naprijed: kako sebi, tako i tebi.”

Ramiza Smajić

Amila Kasumović, *Austrougarska trgovinska politika u Bosni i Hercegovini 1878–1914.*

Udruženje za modernu historiju / Udruga
za modernu povijest (UMHIS), Sarajevo, 2016, 397 str.

Knjiga *Austrougarska trgovinska politika u Bosni i Hercegovini 1878–1914.* prerađena je doktorska disertacija Ami-

le Kasumović, odbranjena 2013. godine na Filozofskom fakultetu UNSA. Kako je to vidljivo iz samog naslova,